

Csire Gabriella

Mondák és históriák

Mohács

Alig foglalta el a török trónt I. Szulejmán, tekintetét máris keletről nyugatra fordította. Jól tudta, a legerősebb ellenféllel, a Habsburg-házzal kell megküzdenie ahhoz, hogy Európára is kiterjeszthesse hatalmát. De a Bécs felé vezető út Magyarországon keresztül haladt. Úgy tervezte: előbb Budát veszi be, és onnan indul az osztrákok fővárosa ellen.

Föl is kerekedett roppant hadával 1526. április 23-án, és Isztambulból Magyarország déli határa felé vette útját. Eközben Bali bég hidat építtetett a Száva folyó fölött. Paragli Ibrahim, a fővezér július 2-4 között a ruméliai haddal átkelt a Száván. Mire kinyílt a nyár, a szultán az évekkel azelőtt meghódított Nándorfehérvárra érkezett a had zömével. Innen küldte előre fővezérét, hogy bevegye a Duna jobb partján emelkedő „második Nándorfehérvárat”, Péterváradot.

— Könnyű préda néz ránk — mondta Ibrahimnak —, tizenegy hónapja éheznek a végváriak, még a sajkások se kapták meg a zsoldjukat. Pétervárad reggelire való falat lesz.

Paragli Ibrahim el is foglalta a várost, és súlyos ostrommal július 28-án a várat is bevette.

A Duna menti várakat, erősségeket sorra hódoltatta Ibrahim basa. Augusztus folyamán Újlak, és tíz kisebb vár után Eszék is elesett. Itt vert hajóhidat, és emelt a túloldali mocsáron átvezető töltést a török had. Augusztus 22-én az egész oszmán had átkelt a Dráván, és augusztus 28-án a Karasica mocsarában tábort ütött.

Amíg a jól felszerelt, hatalmas ellenség átlépte a Száva, a Duna, majd a Dráva vizét, és már csak Karasica választotta el Mohácstól, addig az egymással pörlekedő magyar köznemesek és főnemesek még lovaik lábát se patkoltatták meg. II. Lajos, a húsz éves magyar király alig tudott összetoborozni pár ezer főből álló sereget, amellyel elindult Budáról, hogy dél felé haladva, Tolnán egyesítse a hadba szólított csapatokat. Az ütőképes erdélyieket, Szapolyai János vajda seregét, a cseh és horvát-szlavón segédcsatákat már nem várhatta be. És húszezred magával Mohács alá érkezett, hogy elvágja a Buda ellen vonuló szultáni sereg útját. Közben megjött harcedzett katonáival a Délvidék főkapitánya is, Tomori Pál kalocsai püspök, a magyar sereg sebtében kinevezett főparancsnoka. A Budáról elindított, ágyúkat és löszereket szállító hajóraj nagy része is befutott.

Az előkészületekkel telt három nap alatt több kisebb csapat és erősítés szál-lingózott még innen-onnan. Püspökök csatlakoztak a sereghez, jól ellátott lovasok élén, a pécsi püspök, lelkes diák önkénteseivel, horvát és szlavón előkelőségek, kitűnő vezéreik irányításával a szerb csapatok, akárcsak a híres Dráva menti íjászok, úgyhogy szinte huszonötezerre kerekedett a főnemeseket, főpapokat, nemeseket, magyar, szerb és horvát hadtesteket meg a német, cseh, lengyel, spanyol pápai zsoldosokat egyesítő királyi sereg.

De a három nap alatt, míg láncokkal összekötött nagy szekértáborot vertek, többet vitatkozott a haditanács, mint valaha. Csak nagy nehezen döntöttek el, hogy a harctéren hol álljon a király, és mi legyen vele, ha valami végzetes baj történne. Végül úgy határoztak, hogy Lajos királyt gyors lovakon ülő három jeles férfiú védelmezze, Ráskay Gáspár vezetésével. A hadrend felállítása meg az ágyúk elhelyezése körül is vita támadt. Sőt azt kezdték latolgatni, nem lenne jobb, ha lemondanának az ütközetről, és visszavonulnának. De azzal mindenki egyetértett, hogy jól választották meg a csatahelyet, a Duna-parti kisváros, a Mohács határában elterülő sík mezőt, a teraszosan emelkedő dombbal szemben, melyet kelet felől sűrű náddal benőtt mocsaras víz, a Duna ártere, délről pedig erdő határolt.

És elérkezett Szent János fővételének a napja is, augusztus 29 — a mohácsi csata napja. Derült, tiszta volt az ég. Remény és bizakodás töltötte el a szíveket. A nádor elővezette az ifjú királyt, és mindenkinek megmutatta, hogy valóban itt van velük, és kész életét áldozni a hazáért, Krisztus szent vallásáért, a hitvesekért és a gyermekekért.

— Mindig is a keresztény Európa pajzsa volt hazánk — mondotta a király. — Most rajtunk a sor, hogy bebizonyítsuk: a nagy elődökhöz híven akár életünk, vérünk árán is, de megvédjük a pogány ellenségtől országunkat és a keresztény népeket!

— Nem a sokaságban, hanem a katonai erőben áll a győzelem! — lelkesedett föl a hadrendbe állított sereg a király és a nádor szavain.

Egyedül II. Lajos és a nádor, de leginkább Tomori Pál tudta, a fővezér, hogy négyszeres, ötszörös túlerővel kell szembenézniök. De azt csak találgatni lehetett volna, hogy mikor tűnik föl a láthatáron az ellenség.

Kora reggeltől talpon állt mind a két hadoszlop, a könnyű- és a nehézlovasság, a tüzéség meg a gyalogság. A sorok szélében nyúltak el, hogy a bekerítés veszélyét elkerüljék.

Múlt az idő, a reggel meg a délelőtt is eltelt, tűző nap heve szikrázott már sisakon és dárdahegyen. Fáradtság és szorongó félelem lankasztotta a hosszasan várakozó sereget, ám a török nem mutatkozott. Lefelé indult a zenitről a nap, amikor a jobbról húzódó dombok alatt dárdahegyek tűntek fel. Csöndben érkezett az ellenség a Karasica felől. Lassan bontakozott ki a török seregből egy csapat, amely bekerítő hadmozdulattal a magyar tábor mögé tartott. A ruméliai hadtesttel érkező Bali bég vezette az akandzsikat, s azt hitte, észrevétlenül hajthatja végre a hadicselt.

De Tomori Pál rögtön a királyhoz vágatott, és engedélyével el irányította Lajos mellől a védelmére rendelt főurakat. Parancsára Ráskay Gáspár és két társa az

alájuk rendelt lovascsapat élén a jobbszárnnyal együtt oldalba támadta a ruméliai hadtestet. A meglepett törökök fölvtették a harcot, de a heves roham elől visszakényszerültek a teraszos magaslatig. Ott kétfelé szakadt a csapat, és megfutamodott.

A gyors siker láttán Tomori Pál kész volt a döntéssel.

— Most kell megvívni az ellenséggel! — sietett Lajos királyhoz. — Csak rendre verhetjük meg az érkező csapatokat. A szultán egész seregével nem vehetjük föl a harcot. Felséges király, felséges uram, nincs más esélyünk!

E szavakra Lajos király megfúvatta a csatajelt. Ekkor épp három óra volt. Harzogott a trombita, pergett a dob, és felmorajlott a magyar sereg. Az üdvözítő Jézus nevéből zengett a mohácsi mező, amikor a magyar haderő első soraiban állók megpillantották a szakadékos magaslatról aláereszkedő törökök roppant tömegét. A janicsárok hatalmas serege volt az, a háromszáz ágyúval felszerelt tüzérséggel együtt. Szulejmán szultán állt mögöttük, szemben a nehézlovassággal körülvett Lajos királlyal. Csak két kilométer választotta el egymástól az ellenséges feleket.

Ekkor föltették az ifjú Lajos fejére a sisakot. A király arcát halálos sápadtság öntötte el, a közelő vég előérzete.

A jobbszárny könnyűlovassága a középben elhelyezett gyalogsággal együtt rohamra indult. Mindkét oldalon felüvöltöttek az ágyúk és a két sereg iszonyatos harci zajjal egyberoppant.

A szultán serege a nagy hevedességű összecsapás után hátrálni kezdett. A győzelemtől megittasult magyarok ekkor előre nyomultak, s már a császár szeme előtt vívták elszánt harcukat, amikor a török könnyűlovasság hirtelen kettévált, s a szabad utat nyerő magyar huszárok háromszáz ágyútorokkal és a janicsárok pusztító sortüzével találták szembe magukat. Az ágyú- és puskagolyók fekete füstfelhőjében a jobbszárny megingott, és aki csak tudott, futásnak eredt. A később érkező nehézlovasság már csak menekülőket és hullákat talált. A kitérésre kényszerült páncélos lovak a balszárnnyhoz csatlakoztak, amely a beérkező anatóliai hadtesttel vette fel a harcot. A kemény küzdelem azonban siralmas véget ért. Az életben maradottak a túlerő elől hátrálni, majd futni kezdtek.

Eközben a bekerített gyalogságot felmorzsolták a janicsárok. A nem szűnő ágyúzás és golyózapor ezrével terítette le a magyarokat. Mindenki szaladni kezdett, a felbomlott sereg a fullasztó füstben a táborhely felé menekült. Ám a szerkértábor már megsemmisült. Csak a szerteszet heverő tetemek és a szétfeszített láncok tanúskodtak a rajtaütés hevedességéről.

A török lovasok a menekülőket után eredtek, és nekitolták a nádásnak a magyarokat. Akit nem emésztett el a tűz meg a vas, azt a süppedékes láp nyelte el.

Másfél óránál nem tartott tovább a vészterhes csata. Tomori Pál, a fővezér, az első sorokban esett el. Könnyű volt felismerni szerzetesi ruhájáról s a vértje fölött viselt keresztről. A szultán parancsára fejét kopjára tűzve hordozták körül nagy diadallal. II. Lajos menekülés közben lelte halálát. Már Mohács fölött járt kíséreeivel

együtt, de amikor át akart ugratni a Csele-patakon, lova a meredek partszegélyről visszacsúszott a megáradt vízbe, és maga alá temette a húsz éves királyt.

A másfél órás csata után a szultán parancsára a török had még sokáig zárt sorokban maradt. Harcra készen várakozott. Szulejmán cselet gyanított, és a valódi nagy sereg támadására várt. Már sötét egével és záporos fellegeivel éj borult a vérmezőre, amikor a szultán elhitte végre, hogy nincs már magyar haderő, amely útját állhatná az oszmán birodalom hatalmasan hömpölygő, verhetetlen seregének.

Másnap a szultán maga elé rendelte a foglyokat, és ezeröttszáz nemest fejeztett le ujjongó katonái előtt. Néhány foglyot csak azért tartott meg, hogy kifagassza őket erről-arról. Más részükért idővel magas váltságdíjat követelt. A magyar sereg négyezer lovasa, tizenháromezer gyalogosa, ötszáz főnemese és hét püspöke lelte halálát Mohácsnál. És áldozatul esett a király is.

A csata után több napon és éjen át dúlták, rabolták, égették a környéket a török martalócok. Elszárguldottak a Balatonig, és tűz martalékává tették Pécs városát. Három nap múlva Szulejmán visszahívta portyázó katonáit, és megindult Buda felé. Útjában a Duna menti falvakat és városokat mind elpusztította. Olyan rémület támadt az egész országban, hogy nemcsak a királyné futott el Budáról, de minden ember szaladt, amerre látott. A várakat pusztán hagyták a főúri kapitányok. Csak két vár nem adta meg magát. Esztergomot egy vitéz darabont, Nagy Máté tartotta meg az odamenekült parasztokkal, Visegrádot pedig a papok és barátok vették oltalmukba.

Amikor Szulejmán szeptember 12-én bevonult Budára, a vár meg a város üresen állt. Könnyű préda volt. Katonái hidat vertek a Duna fölött, és az egész sereg átkelt a másik partra. A szultán Pestre, onnan pedig a Duna-Tisza közére zúdította hadinépét. Csak a Pusztamaróton emelt szekértáborba gyülekezett huszárok és fegyvert ragadó parasztok szálltak szembe a török hadakkal. Több janicsár és több magyar veszett el a szekértábornál vívott küzdelemben, mint a mohácsi vészben.

De Bécsre már nem gondolhatott a szultán. Az Anatóliában kitört lázadás miatt szeptember 25-én visszafordította seregét, hogy gazdag zsákmánnyal és foglyok tízezreivel megrakodva hazatérjen. Október 12-én a Pétervárad mellett kiépített hídon át hagyta el Magyarországot. Fölperzselt falvak, városok, kihalt tájak, füstölgő romok maradtak utána.

A pajzs, amely a keresztény világot védte, 1526. augusztus 29-én, Szent János fővételének napján, összetört. Összetört a mohácsi síkon és darabokra hullt.

akindzsi — önkéntes könnyűlovas katona a régi török hadseregben. Csapataik felderítő és megtorló szerepet játszottak mint a főszereg elővédjei, illetőleg kísérői. Fosztogatósaikról és pusztításaikról híresültek el.

Eszéke (Osijek, Horvátország) — város a Dráva folyó jobb partján. Hídja, mint a Dráva folyó legfontosabb átkelőhelye, katonai célpont volt a török háborúk idején.

Karasica — a Duna jobb oldali mellékfolyójának náddal benőtt mocsárvilága.

Lajos, II. (1506–1526) — magyar—cseh király, II. Ulászló fia és utóda. A középkori Magyar Királyság és egyben a Jagelló-ház utolsó uralkodója. A kiskorúságból kinőtt ki-

rály üres kincstárnál és belviszálynál egyebet nem talált. A török fenyegetettség láttán hiába fordult a francia—német ellentét által megosztott Európához. Segítséget csak a pápától kapott. A Habsburgokban is csalódnia kellett, akikhez szoros rokoni szálak fűzték (felesége, Mária V. Károly német-római császár és Habsburg Ferdinánd, a későbbi magyar király testvére volt. Utóbbihoz ment feleségül Anna, a nővére.) A mohácsi csatában vesztette életét húsz évesen. Halálát követően kettős királyválasztás történt, ami beháborúhoz és az ország két részre szakadásához vezetett.

Mohács — város Baranya megyében, a Duna jobb partján (bal parti városrésze: Újmohács), a horvát határtól 10, Pécsről 40, Budapesttől pedig 190 km-re. 2007-től az Európai Unió dunai határkikötője. A várostól mintegy 7 km-re délre zajlott le 1526-ban a tragikus kimenetelű mohácsi csata. 1687-ben a várostól 20 km-re nyugatra zajlott le a törökök vereségével végződő, második mohácsi csatának nevezett nagyharsányi csata, amely véget vetett az oszmánok 150 éves magyarországi uralmának. A hét hektárnyi területet át-fogó Mohácsi Történelmi Emlékhelyet 1976-ban nyitották meg, a csata 450. évfordulóján.

Paragli Ibrahim (1493–1536) — nagyvezír I. Szulejmán uralkodása alatt. A mohácsi csatában a török sereg fővezére. Tehetséges diplomataként ő építette ki Franciaország és az Oszmán Birodalom közötti szoros kapcsolatot.

Pétervárad (Petrovaradin, Szerbia) — község és vár a Duna jobb partján, a Tarcalahegység mentén. Közigazgatásilag a folyó túlsó partján fekvő városhoz, Újvidékhez (Novi Sad, Vajdaság) tartozik. A Duna vizétől körülvett magaslaton emelt Pétervárad vár, amely Nándorfehérvár eleste (1521) után a legfontosabb végvár volt, 1526-ban török kézre jutott, és csak 1688-ban szabadult fel. A régi vár helyén emelt 17. századi vár, amely a Habsburg Birodalom legnagyobb erődítménye volt, ma nagyszabású rendezvények színtere.

Pusztamarót — a település a dunántúli középhegység, a Gerecse lábánál feküdt, és az esztergomi érsek birtoka volt. A török korban kihalt falut a későbbiekben svábok, majd bányászok lakták. Jelenleg Magyarország megszűnt települései közé tartozik. Az 1526-os csata helyén áll Kovács György szobrászművész alkotása, *A pusztamaróti emlékhely*.

Ráskai (Ráskay) Gáspár (16. sz.) — II. Lajos főkamara, hadvezér és költő. A mohácsi csatában Török Bálinttal és Vitéz Kállai Jánossal együtt a király közvetlen őrizetére rendelték. A mohácsi vész után Szapolyai János híve, temesi főispán. Ránk maradt műve: *Egy szép história az vitéz Franciskóruól és az ő feleségéről* (1552).

Szapolyai (Zápolya) János, I. János (1487–1540) — magyar király. 1510-től erdélyi vajda (a Dózsa György vezette parasztfelkelés leverője és megtorlója). II. Lajos többszöri sürgetésére indult az erdélyi hadakkal a török elleni mohácsi csatába, de sose érkezett meg. A csatavesztés után a köznemesi párt őt választotta királlyá, míg a főnemesek választása Ausztria hercegére, Habsburg Ferdinándra esett. Az „ellenkirállyal” vívott háborúja — amely az ország kettőbe szakadásához vezetett — a váradai békeszerződéssel (1538) zárult. Ennek értelmében Szapolyai az ország keleti részét, a Tiszántúlt és Erdélyt uralta, I. Ferdinánd pedig a nyugati részt. A beháborúban éppúgy, mint uralkodása idején I. Szulejmán szultán katonai és politikai támogatását élvezte. Halálát követően a „két pogány” közt őrlődő ország három részre szakadt.

Tomori Pál (1475–1526) — hadvezér, kalocsai érsek. Húsz éves katonai pályafutás után belépett a ferences rendbe. A török veszély láttán II. Lajos közbenjárására a pápa kalocsai érsekké, az országgyűlés pedig a Délvidék főkapitányává nevezte ki. Újjá-

szervezte a széthullt végvárrendszert és a dunai naszádos flottát, több sikeres csatában visszaverte a törököket. Az érsekség minden jövedelmét és a pápai segélyeket katonáira költötte. Pár nappal a mohácsi csata előtt nevezte ki a magyar sereg főparancsnokává a király (az ifjú Szapolyai Györggyel együtt). Döntéseit hol a haditanács, hol a király húzta át. Tűzharcban esett el, az első sorokban. Alakját Kalocsán, Tomoron és a mohácsi Történelmi Emlékhelyen felállított szobra idézi föl.

Szabácsvár ostroma

Hatalmas, erős várat építtetett Mohamed szultán a Száva folyó déli partján. A török császár jól megrakta fegyverekkel és katonákkal Szabácsot. Innen könnyűszerrel tört be hadaival, s rabolta-pusztította Mátyás birodalmát, sanyargatta Havasalföldet meg Erdélyt, rohanta le a szerbeket és szlovéneket. Addig-addig, míg Mátyás király megsokallta, hogy Mohamed tüzet rak az orra alá, és eldöntötte: beveszi a büszke várat, s kiűzi Szabácsból a törököket.

Gondosan látott hozzá az ostrom előkészítéséhez. Szabács kikémlésével hű emberét, Kinizsi Pált bízta meg. Ő maga Nándorfehérvárra gyűjtötte hadait, s mikoron írának Krisztus Urunknak születése után 1475-öt, alámene hatalmas hajóhadával a Száva vizén, hogy megszállja az ellenséges erődítményt. Háromszázharminc hajót vontatott végig a folyón, amely harmincezer harcost, na meg faltörő ágyúkat, sokféle hadigépet és építőanyagot szállított.

Szabács várával szemben, a folyóparton ütött tábort Mátyás király. A hajókkal hozott póznákból, rudakból és láncokból sok néppel azonnal hadivárat ácsoltatott, s azt a Száva vizével feltöltött árokkal vétette körül. Ide vontatta a hajóhadat, melyet a két óra alatt felépített erődítményben elhelyezett harcosok védtek bombárdákkal, tarackokkal és serpentinákkal. A folyó felől tizenhat jól felszerelt hajó fedezte a király egész hajóhadát.

Amint sötét borult a tájra, a holdfényes éjszakában Mátyás harmadmagával csónakba szállt, hogy kifürkésze Szabácsot. Sajat szemével akarta látni a víz felől célba vehető bástyákat. De a várőrök felfigyeltek a magányos csónakra, s lövöldözni kezdtek. Ki is lőtték Mátyás mellől az inasát, de a király csak akkor tért meg a táborba, hajósával, amikor mindazt szemügyre vette, amiért vízre szállt.

Alig hajnalodott, amikor beindította az ostromot. Hajóiból ágyúztatta Szabácsot, bontatta a védfalakat. Éjjel-nappal dörögtek az ágyúk, süvítettek mindkét részről a nyilak, küldözgették tüzes golyóikat a kézi puskák. Az első hősi halott egy ifjú vitéz volt. Várdai Simont a várra irányított ágyú mellől lőtték ki. De nemsokára Hag Ferenc főhadnagy is elesett, a csehek vitéz vezére. Ekkor a csehek, akik szép számmal harcoltak Mátyás seregében, vakmerő tette szánták el magukat. Éjfélkor, amint a várvédők nyugodni tértek, benyomultak a várba, rajtaütöttek az örökön, és már azt hitték, hogy kezükben a megrohamozott épület, amikor körülfogták őket a törökök, s iszonyú viadalban levágták a bennrekedt harcosokat. Azokat, akik az épületből kijutottak, a folyó nyelte el.

Sok volt már a sebesült meg a holt benn a várban, de Mátyás seregében is, amikor egy kis halmon megjelent Ali bég, jó tizenötezer lovassal, hogy segítse a várvédő törököket. De hiába kiáltottak föl Aliék nagy hangon Szabácsba, mert Mátyás seregében minden dob és trombita megszólalt ekkor, és sok ezer torokból szakadt fel a harci üvöltés. Égig hatolt a fülsiketítő lárma s nem hagyta szóhoz jutni Ali béget, se a várvédő törököket. A fölmentő sereg nem juthatott be a várba és viadalt se mert kezdeni a nagy hajóhad láttán. Ali bég kis idő múltán búsan távozott. De hagyott valamit maga után. A elhagyott szabácsiak, a visszatérő lovas sereg láttán, elvesztették minden reményüket.

Ekkoriban történt, hogy egy fiatal török, akit Hamzának hívtak, kijátszotta az őnök éberségét, és átszökött Szabácsvárból a magyar táborba. Kérte, hogy vigyék a király elé, mivel fontos mondanivalója lenne. Mátyás rögtön fogadta, és figyelmesen végighallgatta a fiatal legénykét.

— Magyarnek születtem — mondta a szökevény. — Gyerekkoromban raboltak el, s neveltek török katonának. De a vér nem válik vízzé. Meg akarom mutatni, hol van a vár gyenge pontja, ahonnan gyorsan be lehet venni Szabácsot.

— Gyere, Hamza, mutasd meg azt a helyet! — válaszolta a király. — Neked pedig helyed lesz közöttünk, s visszakapod elvesztett hazádat.

Szabács gyenge pontját gondosan eltakarták a törökök. De Mátyás parancsára a vesszőből font, földdel feltöltött, cölöpökkel erősített védgátat egykettőre szétzedték. Mint tágra nyílt kapun, tódultak be tömegesen a magyarok a vár udvarára. Fenn, a kőfalakon meg a bástyák peremén vívtak már egymással ostromlók és ostromoltak, amikor a vár feladását kezdték fontolgatni a törökök.

Szándékukat meg is jelentették Mátyásnak. Cserében Szabács feladásáért meg a várban lévő fegyverekért s kincsekért szabad elvonulást kértek, s azt, hogy minden török kegyelemben részesüljön akkor is, ha a szultánhoz szeretne visszatérni, s akkor is, ha átáll a magyar királyhoz.

Mátyás kegyesen fogadta a török várkapitány követeit, és elfogadta a feltételeket. Szavát ezúttal is betartotta. Azoknak, akik a szultánt akarták szolgálni, szabad elvonulást biztosított. A hozzá átállt török vitézeket pedig udvarába fogadta, s felvitte Budára.

Szabácsot sok hadigéppel és harcossal erősítette meg Mátyás király. A vár köré széles árkot ásattott, amelyet feltöltöttek a Száva vizével. Úgy állt azontúl a büszke vár a víz közepén, mintha szigetből emelné ki bástyákkal koszorúzott fejét.

A fényes győzelem híre egész Európát bejárta. Szabácsvár végvárként védte most már a magyarokat éppúgy, mint a balkáni népeket és elállta a Száva folyó felől támadó török császár útját.

Szabács megvétele után Mátyás visszatért Budára. Szívét-lelkét boldog remény töltötte el: menyasszonya, Beatrix érkezésére várt. Pompás menyegzőjének, de leginkább a török főurak átállásának a hírére Mohamed nagyot kiáltott. Seregeket támasztott minden kiáltása. A török szultán védtelen falvak és erőtlen városok népén töltötte ki bosszúját.

Ali bég — török hadvezér Mátyás király korában. 60000 fős seregével Erdélybe nyomult, de a kenyérmezei csatában (1479. október 13.) csúfos vereséget szenvedett.

Beatrix királyné (1457–1508) — Ferrante nápolyi király leánya, Hunyadi Mátyás második felesége. Jelentős szerepet vitt a reneszánsz műveltség magyarországi meghonosításában.

Kinizsi Pál (?–1494) — híres hadvezér a Hunyadiak korában, temesi ispán. Fiatal korában Magyar Balázs parancsnoksága alatt harcolt (és feleségül vette leányát, Magyar Benignát). Később Mátyás király nyugati hadjárataiban és a török hódítók elleni harcokban tüntette ki magát. Jelentős szerepet játszott a kenyérmezei ütközetben (1479): felmentő seregével döntötte el a törökök vereségével végződő csata kimenetelét. A Bihar megyei molnárlegényből lett robusztus alkatú, nagy erejű vitéz hőstetteit mondák övezik.

Mátyás király, Hunyadi (Corvin) Mátyás, I. (1443–1490) — Magyarország és Csehország királya, Ausztria hercege. Hunyadi János és Szilágyi Erzsébet kisebbik fia. Tizenöt éves volt, amikor a Hunyadi-párt királlyá választotta és gyámját, Szilágyi Mihályt kormányzóként melléje rendelte. A központi hatalom megszilárdításával egyidejűleg állandó zsoldos haderőt hozott létre. Ebből nőtt ki híres „fekete serege”. A török hódítók megfékezésére komoly lépéseket tett. A Száva folyó mellett elhelyezkedő kulcsfontosságú várak bevétele (Jajca, 1463 és Szabács, 1476) jó időre gátat vetett a török birodalom európai terjeszkedésének. Az Erdélyt veszélyeztető török had ellen két jó vezére, Báthori István és Kinizsi Pál nyert döntő ütközetet Kenyérmezőn (1479). Élete utolsó éveiben Bécs ellen vonult. Birodalmi terveinek megvalósítása váratlan halála (Bécs, 1490. április 6.) miatt félbeszakadt. Második feleségével, Beatrixszal együtt tartott udvara a humanista műveltség pártfogója lett. Kiemelkedő létesítménye értékes könyvtára, a Corvina. Uralkodása alatt lépett működésbe az első magyar nyomda (1472) stb. Alakját krónikák, mondák, népmesék, anekdoták, irodalmi és képzőművészeti alkotások örökítik meg. A városban, ahol meglátta a napvilágot, szülőháza és főtéren álló lovas szobra — Fadrusz János alkotása — műemlék, de ide gyökerezik az álruhás királyról szóló legnépszerűbb népmese is, *A kolozsvári bíró*.

Mohamed (Mehmed), II. (1430–1480) — török szultán. Meghódította Konstantinápolyt (1453) és Istanbul néven birodalma fővárosává tette. Jelentős balkáni országokat kebelezett be. 1456-ban Nándorfehérvárnál viszont súlyos vereséget szenvedett Hunyadi Jánostól. Mátyás király elhódította tőle Jajcát (1463) és Szabácsot (1475), az Európa déli védelmét biztosító Száva menti várakat.

Nándorfehérvár (Beograd, Szerbia) — Belgrád régi magyar neve Nándorfehérvár. A Duna fölé magasodó erődítmény a török terjeszkedés elleni védelem déli kulcsponjtja volt. Az 1433 és 1521 között Magyarországhoz tartozó Nándorfehérvári várnál zajlott le 1456. július 21-22-én a török háborúk egyik legjelentősebb csatája, amelyben II. Mohamed hatalmas seregét megverték és visszafordították a Balkán kapujából Hunyadi János keresztesei. A déli harangszó századok óta a nándorfehérvári győzelem emlékét idézi föl a keresztény világban.

Szabács (Sabac, Szerbia) — város és vár Belgrádtól nyugatra. A Száva menti várat, melyet II. Mohamed török szultán építtetett 1470-ben, Mátyás király 1475–76 telén nehéz ostrommal foglalta el. A törökök 1521-ben hódították vissza és 1717-ig tartották megszállás alatt.

Kamenitzky Antal

Különös

Ha nincsen út a mennybe, csillagokba
s a pokol saját lángjain elég
és lelke lakni kényszerül a holtat,
kinek a dolga ott a temetés?

Szerelem sincs, ma pusztán ágyék dolga.
A könyv szeméten szélteben lobog.
A szél a versek olvasója volna?
S ettől nemolvasók a boldogok?

Mi abszurdum, ne rántsuk azt a versbe,
fantáziánk csak tükröt tart elénk!
Jobb csobogni a megszokott mederben,

tisztázza bennünk önmagát a lét!
S amíg egy költő önmagát tagadja,
a verset lopja, mikor közre adja.

Egyszer

Érzed-e már az ős komor szagát,
ha dolgoznak az erdőn a szelek
felbolydítva a múltad állagát
s kajánul megszagoltatják veled?

Sápadt hegyek a hollószárny alatt!
Egy csonka ág lehetne mérleged,
rémülten egy sikoly feléd szalad,
kövön billegsz s a gyomrod émelyeg.

Holló kerren vagy már a pap beszél?
Egy fél mondatba tömték mindened
s a fehér szárnyú virág elalél.

Összehajtják ruháid, életed.
Nagyon hideg volt itt az ég alatt?
A legszebb film is egyszer elakad.
